

QARABAĞ HAVALI İLLƏR

Akademik, Xalq yazıçısı Kamal Abdullanın doğum gününə

Boynuma məsuliyyətli bir iş götürmüşəm. Amma könüllü. Necə deyirlər, üreyimin hökmü ilə. Bunu ona görə xüsusi vurğulayıram ki, Azərbaycanda və bütövlükdə onun sərhədlərindən kənarda oxucunun tanıdığı bir imza sahibi barəsində düşüncələrimi ifadə etmək istəyirəm. Bu istək də elə-belə yaranmayıb. Hələ tələbəlik illərindən tanıdığım və daha çox ədəbi tənqidi yazılarını izlədiyim müəllifin şeirlərinə rast gələndə daxilən öz-özümə belə bir açıqlama verdim. Yəni özümə dedim ki, ədəbiyyatın hər üzünü bilən, onu tənqid və təbliğ edən bir ədəbiyyatşünasın şeirə könül verməsi - bu, mənə görə ilahi bir pıçıltıdır. O pıçıltı gəlib dilin ucuna çatanda şeirə çevrilir. Zaman şəxsən mənə sübut etdi ki, "Kədərli seçmələr"dəki şeirlərlə müəllif oxucu duyğularını necə də ələ almağı bacarır, onlarla necə həmsöhbət olur və öz hisslərini həmin hisslərin fonunda kədər donundan çıxarıb ümid, istək, vüsal biçimində ortaya qoyur.

İllər mənə fürsət verdi ki, barəsində yazdığım bu müəllifin bir-birindən sanballı hekayə, povest və romanlarını da oxuyum. Elə buradaca xüsusi vurğulamalıyam ki, mən "Sehrbazlar dərəsi", eləcə də "Nar çiçəkləri" kitablarını özümə yol yoldaşı da etdim. O kitablarla uzaq səfərə də çıxdım. Çünki ayrılı bilmirdim, sözün həqiqi mənasında, "Sehrbazlar dərəsi" məni sehləmişdi. "Nar çiçəkləri" məni otuz il həsrətini çəkdiyim kəndimə çəkib aparmışdı. Və günlərin birində də böyük Füzuli barəsində esselərdən ibarət kitab çıxdı qarşıma. Təvəzökarlıqdan uzaq olsa da vurğulamalıyam ki, bu esselər məni təkcə Füzuli ilə yox, həm də bu esselərin müəllifi ilə həmsöhbət etdi. Esseləri oxuduqca Füzulini yenidən tanıdım, yenidən öyrəndim, öncə görmədiyim tərəflərini gördüm. Tanıdığım Füzulini filologiya elmləri doktoru, professor, akademik, Xalq yazıçısı Kamal Abdulla mənə yeni bir dünyanın seyrangahında təqdim etdi. O təqdimatı oxuya-oxuya mən də qələmə sarıldım, mən də içimdə pıçıldadım.

Bəlkə də sizə qərribə gələcək. Hardasa məni qınayanlar da olacaq. Amma necə deyirlər, vecimə də deyil. Çünki mən ilk dəfə "Deyildim mən sənə mail..." fəlsəfəsini Kamal Abdullanın yozumunda bütünlüklə həzm elədim. Anladım ki, mən, yeni Füzulinin "sənə mail deyiləm" etirafı adı şeir misrası deyil, adi qəzəl misrası kimi yaddaşa yazılır. Burda neçə qat dərinlik var... burda neçə qat əlçatmazlıq var... Və mail olmayanın yerlə göy arasında, nəhayət ki, tapdığı bir nöqtə var. Ona görə də o, Füzuli fəvqüylə, Füzuli hayqırtısıyla çox rahat şəkildə pıçıldayır. Siz o pıçıltıya fikir verin...

...Deyildim mən sənə mail...

Eşidə bildinizmi? Əgər eşitdinizsə, onda akademik Kamal Abdulla ilə, daha doğrusu, onun şərhilə həmfikir olacaqsınız. Necə ki, mən bu pıçıltıdan doğulan, boy göstərən Füzulini bütöv halda gördüm, dinlədim. Həmin o işığın içində bir ağ yol da var idi. Orada hər kəsin getmək istədiyi, amma gedə bilmədiyi, hər kəsin olmaq istədiyi, amma ola bilmədiyi ilahi bir aşılıq var. O aşılıq akademik Kamal Abdullanın şərhindən sonra mənə Füzulini ruh kimi göstərdi. Hamıya nüfuz

edə bilən, özü də hamıda zərrələri olan ruh kimi. Düşündüm və inandım ki, akademik Kamal Abdullanın Füzulini Allah bəndəsi - insan kimi deyil, yerlə göyün arasındakı ruh kimi görməsi ən böyük tapıntıdır.

"Mənim Füzulim" in bir nüansı da yaxamı buraxmır. O da akademik Kamal Abdullanın məni inandırdığı daha bir gerçəkdir. O gerçəyin adı Füzulinin Səyyah olmasıdır. Elə bir Səyyah ki, hər yere gedə bilir... hər məqamı dəyərləndirməyi bacarır... hər mənzərəni özünə və özünü də ona köçürməyi diqqətindən yayındırmır... Eyni zamanda, bu Səyyah dayanmır, yatmır, dincəlmir. Həyatın özünü də özündə görür. Ona "tən eylə-yən" qafili də, onun "əqlini zair" edənə də tanıyır. Bunların heç birinə isə iynə ucu boyda da olsun təpki gəlmir, acı münasibət göstərmir. Çünki o, Füzulidi! İnsan kimi, bəndə kimi çoxdan Yer üzündən köçmüş, amma şeyx kimi, ruh kimi, ŞAİR kimi bütün zamanları keçib gələn və keçib getməkdə də davam edən Füzuli!

"Tifl həm cövlan edər, amma ağacdən atı var..."

Misraya fikir verin. Onda müəllifin Füzuli qəsidəsindən götürdüyü bu misranın nəyə istinad nöqtəsi olduğunu yavaş-yavaş duymağa, anlamağa başlayacaqsınız. Ona görə yavaş-yavaş deyirəm ki, bu misranın tutumu, həcmi və bir də onun insanın duyğularına olan təsiri o qədər böyükdür ki, onu dərhal həzm etmək, dərhal özünün küleşdirmək mümkün deyil. Bunun üçün mütləq Füzulinin bir zərrəsinə çevrilməli-sən. Müəllifin dedi ki, öncə özünü xatırlayacaqsan, öz xatirələrinə baş vuracaqsan... Və bir də baxıb görəcəksən ki, uşaqlığın düz orta göbəyində dayanmısan.

Mən Məcnundan artıq aşılıqlı olan Füzulinin dünyalarca dərdi çəkmək gücünə qadir olduğuna bütün varlığım ilə artıq bir-mənəli inanıram. Və bir də akademik Kamal Abdullanın bu essesinin işığında görürəm ki, Füzulinin təəssüfünün özü də hardasa bir tərənnümdü, bir səmimi etirafıdır. Yaşamın Füzuli kimi, Füzuli adlı etirafı!..

Hər kəs fərd olduğu kimi, onun fikirləri də fərddir və fərqlidir. Yəni demək istəyirəm ki, mənim "Bir dərddi macərə imiş eşq..." essesine baxışım da özümünküdür. Ona görə də elə fikirlərimi bir növü öz maceram kimi şərh etmək niyyətindəyəm. Demək istəyirəm ki, qəlbində sevgi adlanan duyğunun hansı ölçüdə olmasından asılı olmayaraq, onun özəl macərəsi da var. Çünki sevgi, eşq bir aşiqin yaşamıdır. Və bu yaşamın da adı macərədir. Ona görə ki, burda həqiqətən MACƏRA var. Macərə həm gerçəklikdi, həm də xəyal... həm olmuşdu, həm olan və həttə olacaq... həm yuxudu, həm realıq... Deməli, bütün bunlar bir ömürdü - Eşq adlanan ömür. Füzulinin də dərddi macərə adlandırdığı eşq, hörmətli Kamal

Abdullanın vurğuladığı kimi, həm də yaşamın tarixidi. Axi, həqiqətən eşq yaşanırdı. Yaşanılan isə ömrə, günə çevrilir. Ömür-gün də öz növbəsində bir insan həyatıdır. Və bu həyat da elə tarix deməkdir. Onu biz xatırlayırsaq, onu biz yaddaşımsa təzələyiriksə, onun acısını, şirininə unuda bilmiriksə, buna "Tarix"dən başqa bir ad vermək mümkünmü?

Kamal müəllim deyir ki, "Füzuli başdan-başa Sədi". Mənim də eşitdiyim səs Füzulinin səsidir. O qədər doğmadır ki, canımdan artıq sevdiyim insanın səsi

nə bənzəyir, ruhumu oxşayır - anamın laylası kimi... sevdiyimin pıçıltısı kimi... nəvəmin qığıltısı kimi... və bir az da Tanrı sədası kimi... Bu bənzətmələrim söz xatirinə deyil. Əksinə, bu bənzətmələr Göy üzündən gələn, şimşəkləri, buludları çəkib yerə gətirən, ulduzları axmağa məcbur edən, Ayı bədirləndirən sədi... Və bu səs həm də Məcnunun səsidir... Leylinin hıçqırtısıdır... Və nəhayət, elə bu səs, Kamal müəllim dedi ki, Füzulinin özünü...

Deməli, sevginin, vüsalın evi olan üreyimiz bu nöqtədə səsin işıqlandırdığı saray qədər möhtəşəmdir. Bu möhtəşəm saraydan gələn səs Məcnundan artıq aşılıqlı olan bir şairin, yeni Füzulinin əl çatmayan uralıdır. Sadəcə olaraq, biz o uralı görür, dinləyirik. Məndən və bir çoxlarımızdan fərqli olaraq, müəllif o urala neçə köynək yaxın, neçə qat doğmadır.

Mən bir oxucu olaraq Kamal Abdullanın təqdimatında dərk etdim ki, Füzuli son məqama qədər Məcnunla ya yanaşı dayanır, ya özü Məcnunu kənardan izləyir. Yalnız Məcnun Leylinin anası vasitəsilə göndərdiyi məktubu oxuyub ona qovuşmaq üçün Ölümü seçib qəbul edəndən sonra Füzuli bir şair kimi sanki silkələnir. Hiss edir ki, Məcnun onu üstələdi, özünü sevgisinə qurban verdi. Leyliyə qovuşmaq üçün ölüm ona vüsal yolu oldu. Bax, burda Füzuli dözmür. Özünü artıq Məcnunu yaradan, idarə edən, təqdim edən müəllif hüququndan istifadə edərək vurğulayır ki, "Məndə Məcnundan füzun aşılıq istedadı var"! Və ardınca da

vurğulayır ki, aşiq elə mən özüməm, Məcnunun isə adı var. Deməli, Füzuli bu etirafıyla həm müəllif hüququnu qorumuş olur, həm də özünün bir sevdalı qısqanclığını dilə gətirir. Oxucunun Məcnuna olan sevgisini özünə yönəldir, diqqəti özünə çəkir.

Müəyyən hissələrini təqdim etdiyim və üreyimdə yaranıb yazılmasına "Mənim Füzulim" esselərinin səbəb olduğu silsilə yazılarımı həyatımın həm Füzuli ilə, həm böyük sevgi ilə, həm də buna vəsilə olan müəlliflə doğmalığa müstəvisində yaşadım. Özümü onların çevrəsində gördüm. Bu da mənə inam, ümid verdi ki, işığa doğru, dərinliklərə doğru getmək nə qədər çətin olsa da, amma iradə nümayiş etdirmək, məqsəd ortaya qoymaq nə faciə deyil, nə də tərkidünyalıq. Bu, ən pis halda özünü pərvanə kimi şamın çevrəsində görməkdir. Deməli, söhbət NURdan gedir. O NURu da mən oxucuya "Mənim Füzulim" in müəllifi nişan verdi.

Burda bir haşiyyə çıxmaq istəyirəm. Bir mətbuat işçisi olaraq dəfələrlə akademik Kamal Abdulla ilə görüşmüşəm, müsahibə də almışam, fikirlərini də öyrənmişəm, məsləhətlərini də dinləmişəm. Onun səmimiyyətini, həmsöhbətinə necə açıq olduğunu, fikirlərini zərgər dəqiqliyi ilə ifadə etməsini də çox izləmişəm. Bunlar ola bilsin ki, digər həmkarlarım üçün də bu və ya digər formada olub. Amma mənim həyatımda elə bir an, elə bir məqam var ki, onu qiymətləndirməyə bəzən ifadə tapmıram. Bu da yaradıcılığım ilə bağlı Kamal müəllimin mətbuatda oxuculara təqdim etdiyi fikirlərdir. Doğrusunu deyim ki, həyatımın bir yazı adamı kimi ilk böyük mükafatını Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadədən və Xalq yazıçısı Elçin Əfəndiyevdən almışdım. Bu unudulmaz simaların, söz xiridarlarının verdiyi mükafatı Kamal müəllim "Qarabağ havası" adlı yazı ilə daha da şərəfləndirdi, daha da möhtəşəm etdi. Heç vaxt ağılıma gətirmədiyim bu mükafat mənim üçün yaradıcılığım böyük ədəbiyyat adamının baxışı idi

Oxuculardan üzr istəyirəm ki, gündəmə gətirdim, amma yazmaya bilməzdim. Çünki bu, Kamal Abdullanın sadəliyinin, səmimiyyətinin, qələm adamlarına sayğı və diqqətinin göstəricisidir. Mən bu diqqəti öz həyatımda unudulmaz bir an kimi yaşadım və yaşayıram. Və

Bu gün ömrünün 75-ci ilini tamamlayan, əsərləri dünyanın bir çox dillərinə tərcümə olunmuş, yaradıcılığı geniş tədqiqat mövzusu olan, fəaliyyəti nümünə göstərilən Kamal müəllimin yubileyi ilə bağlı zaman-zaman içimdə yazıb hazırladığım fikirləri, diləkləri bu gün elə içimdə də saxladım. Çünki mən özümü onları yaşadığım kimi, yazdığım kimi təqdim etməyə tam hazır görmədim, tərəddüd etdim. Biraz da düşündüm ki, mənim içimdə olanları ifadə etməyim nə qədər doğru ola bilər?..

Bəli, elə bu düşüncə ilə Kamal müəllimə Qarabağ havalı günlər arzum, yaradıcılıq uğurlarının tükənməzliyini kağıza köçürürəm. Düşünür və inanıram ki, Kamal Abdulla qazandığı öz zirvəsindən üzü Qarabağa baxanda mənim üreyimdəkiləri görəcək. Yubileyiniz mübarək, Kamal müəllim!